

Ако се посматра једна типична школа у Србији и упоређи наставни процес пре једне деценије и данас, већина посматрача би вероватно оценила да нема веће разлике, изузев нешто већих проблема који наставници имају с дисциплином и радним навикама ученика. Професори, ђаци, родитељи, представници власти, стручњаци... образовање данас доживљавају као „саобраћајни хаос”, а пореде га и са сликама торнада.

Планирано и остварено у школству	
2001. ГОДИНА	2011. ГОДИНА
<ul style="list-style-type: none"> планирано увођење деветогодишњег обавезног образовања 	<ul style="list-style-type: none"> и даље осмогодишња школа
<ul style="list-style-type: none"> рационализација школске мреже, 50 одсто школа без канализације, лоше стање и опремљеност зграда 	<ul style="list-style-type: none"> уложена знатна средства, бољи услови рада у школама, али и даље имамо „литигуланске школе” и гигантске градове школе
<ul style="list-style-type: none"> деполитизација, демократизација и децентрализација образовног система 	<ul style="list-style-type: none"> није било радикалних промена, ово питање се поново актуелизује
<ul style="list-style-type: none"> није постојао интегрисани информациони систем (ИИС) у образовању 	<ul style="list-style-type: none"> ИИС још није почео с радом
<ul style="list-style-type: none"> у плану издавање шест одсто БДП-а за образовни сектор 	<ul style="list-style-type: none"> овај циљ и даље изгледа недостижан упркос повећаном улагању
<ul style="list-style-type: none"> мале и нередовне плате 	<ul style="list-style-type: none"> наставници и даље незадовољни упркос професионалности
<ul style="list-style-type: none"> планирано финансирање по ученику 	<ul style="list-style-type: none"> поново почело разрађивање финансијске формуле
<ul style="list-style-type: none"> наставни програм преобиман, крут и недовољно селективан, у ученичка домина традиционални начин рада 	<ul style="list-style-type: none"> промена има, али још нису довољно издвојене
<ul style="list-style-type: none"> планирана децентрализација тржишта уџбеника 	<ul style="list-style-type: none"> велики напредак, имамо више издавача, покренут пројекат бесплатних уџбеника
<ul style="list-style-type: none"> професионални развој наставника 	<ul style="list-style-type: none"> највеће промене у области професионалног развоја наставника
<ul style="list-style-type: none"> квалитет образовних постигнућа 	<ul style="list-style-type: none"> побољшање квалитета у образовној области

У последњој деценији, значајне промене у обавезном образовању у Србији догодиле су се три пута – 2001, 2004. и 2008. године и увек су директно биле повезане с променама у врху извршне власти. Међутим, упркос политици крени-стани за ових 10 година, остварене промене ипак су приближиле српски образовни систем циљу који је постављен на почетку двехиљадитих – квалитетном образовању за све.

Ово су неки од главних налаза групе стручњака Института за педагошка истраживања, чије је обимно једногодишње истраживање управо објављено у књизи „Представе о образовним променама у Србији”. Др Миља Вујачић, магистри Јелена Павловић, Дејан Станковић, Владимир Џиновић, Ивана Ђерић и Рајка Ђевић, као и Соња Анђелковић и Милица Марушић, били су део Регионалног програма подршке истраживању у области друштвених истраживања на Западном Балкану (RRPP).

– Резултати нашег истраживања показују да постоји јаз између онога што је планирано и остварено, а ефикасност промена нарушена је пребрзим темпом реформских иницијатива, хаотичношћу и нестабилношћу – каже др Миља Вујачић.

Отуда не чуди што су учесници у истраживању (наставници, директори, ђаци, родитељи, експерти, доносиоци одлука) када им је понуђен сет од тридесетак фотографија, као најбољу асоцијацију на образовне промене, бирали слике саобраћајног хаоса и торнада.

Мр Јелена Павловић указује и на чињеницу да су родитељи и наставници чешће противници него сарадници и да је њихов однос често обојен оптуживањем, анимозитетима и позивањем на одговорност.

– Родитељи сматрају да наставници нису мотивисани за обављање свог посла, као и да никоме не полагају рачуне за свој рад. Из перспективне наставника, родитељи су ти који нису заинтересовани за сарадњу и пружају отпор у случају различитих процена напредовања ученика и недовољно поштују наставничку професију – наводи резултате мр Павловић.

Мр Дејан Станковић каже да су образовне политике током двехиљадитих биле у великој мери зависне од актуелног политичког и друштвеног контекста. Први период су обележили прокламовани општи циљеви предстојеће образовне реформе – пружање доприноса економском опоравку, развоју демократије и реинтеграције земље у европску и међународну заједницу, у другом су питања из области образовања склоњена са дневног реда због осамостаљивања Црне Горе, преговора о статусу и проглашене независности Косова, а у актуелном периоду се бележи бржи напредак у европским интеграцијама и велика светска економска криза.

– После политичких промена 2000, актуелне власти су амбициозно почеле креирање и имплементацију нове образовне политике у Србији. Период од 2004. до 2008. обележио је три промене на челу Министарства просвете и конзервативнији приступ образовним променама. Основни правац промена у првом и трећем периоду је сличан, тако да се актуелна образовна политика, уз све разлике, може посматрати ипак као наставак политике с почетка овог века – каже мр Станковић.

Истраживачи констатују да је структура основног образовања током протекле деценији у Србији остала мање – више непромењена. У студији Уницефа 2001. године је управљање образовним системом у Србији окарактерисано као екстремно централизовано. Без довољно капацитета, интереса и са финансијским проблемима, локалне управе нису преузеле већу улогу у управљању образовањем, нарочито пошто је питање децентрализације маргинализовано током периода 2004–2008. година. Управљање школом је остало политичко питање, јер нови формат школских одбора и начин бирања директора нимало није отклонио често коришћену могућност уплитања политичких странака у ова питања, наводе истраживачи.

У области наставних планова и програма на почетку века инициране су важне промене, али ни оне нису успеле да заживе, јер су их нове просветне власти у потпуности укинуле изменама закона из 2005. године.

Генерални је закључак да у протеклој деценији није постигнута политичка или шира друштвена сагласност око основних питања будућег развоја образовања, које и даље трпи последице политичких и идеолошких сукобљавања (један од примера је и грађанско васпитање и веронаука). Зато су стручњаци Института за педагошка истраживања развили четири сценарија образовања у будућности (школа по мери детета, школа која негује изузетност, наставник као угледни професионалац и одговорно увођење промена).

– Наставници, директори, експерти, ђаци и њихови родитељи су сва четири сценарија окарактерисали као допадљиве, али превише напредне, захтевне и утопијске у контексту нашег образовног система. Финансијски аспект је означен као главни предуслов за увођење било које промене – објашњава др Миља Вујачић и додаје да се чланови истраживачког тима ипак надају да ће ова четири сценарија, као и цела књига, подстаћи кључне актере одлука на размишљање о будућности образовања у нашој земљи.

Сандра Гуцијан

(Политика)